Chef för DN Debatt och debattredaktör: Mats Bergstrand, tel 08-738 12 23, debattredaktör: Dick Ljungberg, tel 08-738 12 09. Fax 08-738 12 05, e-post debatt@dn.se

DN.
TISDAG 3/7 2001

Larmrapport efter första totalgranskningen av fuktskador och byggfusk:

”Risken att bli sjuk ökar med 120 procent”

Första totalgranskningen någonsin av olika vetenskapliga studier av byggfusk och fuktskador i Sverige och utomlands visar att människor som vistas i byggnader med fuktproblem löper 40 till 120 procent större risk att drabbas av astma, infektioner och andra hälsobesvär. En rad aktuella exempel på fusk och slarv visar att vi inte kan lita på byggbranschen. Därför måste samhället agera och ge byggsektorn direktiv som garanterar att ingen drabbas av ohälsa på grund av att vistas inomhus, kräver Gunnar Ågren, Statens folkhälsoinstitut och Ove Bengtsberg, Svenska byggnadsarbetareförbundet, i en granskning till regeringen.

Byggfusk. Hög byggtakt bidrar till fusk och fuktskador. Den totala kostnaden för ohälsa överstiger vad det skulle kosta att bygga rätt från början. Det är en aspekt som inte uppmärksammats, heter det i larmrapporten. FOTO: BENKT EURENIUS

Det råder nu mycket stor samstämmighet bland forskare om att det finns samband mellan fukt i byggnader och negativa hälsoeffekter. Problemen uppstår hos både vuxna och barn i alla typer av byggnader, såväl bostäder som skolor eller andra lokaler.

Detta framgår av den första totalgranskningen någonsin av olika vetenskapliga studier som behandlar frågan. Granskningen har gjorts av Folkhälsoinstitutet och omfattar svensk och internationell vetenskaplig dokumentation inom bland annat medicin, teknik, statistik, epidemiologi och kemi. Avsikten har varit att få en samlad bild av den kunskap som finns på området, vilket har saknats hittills.

Granskningen visar bland annat att människor som vistas i byggnader med fuktproblem löper 40 till 120 procent större risk att drabbas av astma, luftvägsinfektioner och andra hälsobesvär, jämfört med om man vistas i ”torra” lokaler. En annan viktig slutsats är att det är just fukt i byggnaderna som ligger bakom att bland annat sjukdomsalstrande kvalster, mögel och bakterier frodas.

Mycket pekar på att den samlade samhällsekonomiska kostnaden för ohälsa till följd av fuktiga hus överstiger vad det skulle kosta att bygga rätt från början. Hittills har denna aspekt inte ägnats särskild stor uppmärksamhet och vi kan ännu bara göra antaganden om vad fusk eller medvetet risktagande i byggandet kostar det svenska samhället ur ett hälsoekonomiskt perspektiv.

Beräkningar i USA visar att de samhällsekonomiska kostnaderna för sjukfrånvaro, medicinsk vård och sänkt produktivitet är mångfalt högre än merkostnaderna för att redan från början bygga väl fungerande byggnader. Till detta kommer kostnaderna för att i efterhand åtgärda fukt och fuktskador i byggnaderna. Det finns goda skäl att göra en motsvarande beräkning i Sverige.

EN GRUNDLÄGGANDE ORSAK till att fuktproblem uppstår är hårt pressade byggtider. Det leder till slarv och fusk i byggandet. Svenska byggnadsarbetare ger många vittnesmål om hur exempelvis golvkonstruktioner inte får tid att torka ut ordentligt innan de täcks med plastmattor eller andra täta material, eller om våta väggar som byggs över och försluts innan de hunnit torka, eller om felaktiga konstruktioner eller om dåligt material som förr eller senare leder till att vattenläckage uppstår.

Svenska byggnadsarbetarförbundet har genom åren gång på gång varnat både byggentreprenörer och de som beställer projekten för att den allt mer uppskruvade byggtakten kan orsaka dessa effekter. Nyligen förklarade Byggnads i ett öppet brev till politiker och beslutsfattare, som är beställare av byggprojekt, att landets byggnadsarbetare inte vill vara med om att bygga hus som möglar. I brevet vädjar Byggnads om att beställarna i samband med att projekten upphandlas ska försäkra sig om att byggandet kan ske på ett sätt som medger acceptabla arbetsförhållanden och att tillräcklig tid ges för att byggandet ska kunna ske med kvalitet.

Den höga byggtakten, på grund av pressade byggtider, är en starkt bidragande orsak till att byggnadsarbetare löper stor risk att drabbas av arbetsolyckor och förslitningsskador. Varje år omkommer mellan fem och tio byggnadsarbetare i jobbet. Långt mer än varannan får räkna med att någon gång under sin tid i yrket skadas så pass svårt att de sjukskrivs. Bara en av tio byggnadsarbetare klarar av att arbeta ända fram till pensionsdagen. Till detta kommer att dem som tvingas fuska och slarva ofta mår dåligt av att inte få utföra ett bra arbete. Med hänsyn till att det finns omkring 100 000 byggnadsarbetare har frågan om byggtakten avsevärd betydelse ur en generell folkhälsosynpunkt.

Med granskningen som underlag vågar vi nu säga att vi vet att problemen börjar med fusk och fukt, och slutar med ohälsa. Den slutsatsen är tillräcklig för att kraftfulla politiska initiativ ska vara motiverade. Detta utesluter självfallet inte behovet av fortsatt forskning för att mer exakt klarlägga vad i de fuktiga husen som orsakar olika typer av hälsoproblem. Exempelvis är det inte bevisat, även om det är en vanlig uppfattning, att problemen beror på växt av mögel. Men det viktigaste är att i första hand eliminera grundorsaken; fusk och fukt.

DET BEHÖVS ÖKAD KUNSKAP bland läkarna om innemiljöns betydelse för hälsoeffekter. Byggarna behöver i sin tur bättre kunnande om hur hälsorisker uppstår och kan förebyggas. Inte minst med hänsyn till att fuktrelaterade problem kan ha sin orsak i att risker lätt förbises. Ett exempel är husdammskvalster som är en viktigt orsak till allergi på många ställen i världen. Dessa små spindeldjur kräver fuktig miljö för att överleva.

Vid ventilation enligt de normer som gäller för svenska bostäder (halva mängden luft omsätts per timme) blir luften för torr vintertid för att kvalstren skall överleva. Detta visades bland annat i en studie vid Karolinska institutet i slutet av sjuttiotalet. Man fann då i stort sett inga kvalster.

Ett decennium senare gjordes en ny studie i Stockholm och man fann kvalster i 40 procent av samtliga bostäder samt i 80 procent av enplanssmåhus. Orsaken är att den fukt som finns i byggnaden stannar kvar på grund av den minskade ventilationen, som är en följd av viljan att spara energi.

Det har snart gått två decennier sedan de fuktrelaterade hälsoproblemen i byggnader började diskuteras på allvar, främst i samband med de problem som främst orsakades av flytspackel som inte hunnit torka. Om byggföretagen och beställarna haft tillräckligt starkt intresse, eller tillräckligt kraftfulla regler att följa, hade vi i dag förhoppningsvis kunnat minnas fusk och fukt som något i det förgångna.

INOM BYGGINDUSTRIN FINNS kunskap om hur man bygger för att undvika fuktproblem. Det finns insikt om riskerna med fuktproblem och alltför hög byggtakt. Exempelvis har Skanska ett seriöst program för allergipreventivt byggande. Ändå kommer gång på gång nya exempel på fusk och slarv. Fuktskandalen i Skanskas bostadsprojekt Hammarby sjöstad och mögelproblemen i Moderna museets nya byggnad är två av de senaste i raden av flagranta exempel.

Detta visar att vi inte kan lita på att byggbranschen själv klarar att hantera problemet. Därför måste samhället agera.

Det finns också många som i efterhand tjänar på att det slarvas och fuskas. Dit hör exempelvis farmaceutisk industri, företag i byggnadsbranschen och byggnadsskadekonsulter. Det vore givetvis mer vettigt om de summor som i efterhand måste satsas på att åtgärda fukt och ohälsa i stället användes för att förebygga problemen. Exempelvis att hälsokonsekvenserna av en byggnad måste granskas och godkännas av en oberoende part innan byggandet sker och att kontroller sker under byggtiden.

Regeringen har tagit ett flertal folkhälsopolitiska initiativ de senaste åren. Ofta har det utöver de rent mänskliga, livskvalitetsmässiga aspekterna funnits ett samhällsekonomiskt perspektiv bakom initiativen. Bägge dessa aspekter är högst relevanta i fråga om byggandet. Regeringen bör därför för sin egen trovärdighets skull ta initiativ till att byggsektorn ges nya, klara och ändamålsenliga direktiv som säkerställer att alla som bygger, bor, arbetar och vistas i byggnader kan göra detta utan att riskera ohälsa.

Gunnar Ågren
Ove Bengtsberg